

СТАНОВИЩЕ

от

проф. дн. Людмил Кръстев

на дисертация за придобиване на

научната и образователна степен „доктор”,

област на висшето образование: 3. Социални, стопански и правни науки,

професионално направление: 3.2 «Психология»,

научна специалност « Психология на труда и професионална

психодиагностика »

на тема:

**„ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПРЕДОТВРАТЯВАНЕ НА КОНФЛИКТНИ СИТУАЦИИ
МЕЖДУ УЧАСТНИЦИТЕ В ПЪТНОТО ДВИЖЕНИЕ”**

Представеният от Десислава Безинска-Шейнкова дисертационен труд се стреми да разкрие възможностите за предотвратяване на конфликтни ситуации между участниците в пътното движение. Важен показател за състоянието и качеството на пътното движение представлява равнището на неговата конфликтност, което се определя от количеството, остротата и културата при разрешаването на конфликтните ситуации. Системата провокираща възникването на конфликти включва: относително стабилни фактори, свързани с индивидуалните и личностни особености на участниците в пътното движение; както и ситуативни фактори, породени от психическото състояние на хората по време на движение и особеностите на пътната обстановка и конкретните действия, към които съзнателно или не, прибегват участниците в конфликта

Темата е особено актуална, защото независимо от безспорните плюсове на националната стратегия за подобряване безопасността на движението по пътищата, за съжаление в нея не се предприемат конкретни мерки за подобряване на общуването между участниците в движението, а само се поставя въпроса за подобряване на комуникацията между отделните участници в трафика. В нея е залегнало и активното участие на

неправителствени организации, но реални, активни действия и от тяхна страна рядко се наблюдават. Тревожна е общата тенденцията на нарастваща агресия, дехуманизация и изострена конфликтност на взаимодействието между участниците в движението и тук е основната роля на психолога, да провокира включването на всеки човек в подобряването на комуникацията между участниците в движението. Налице е необходимостта от добре подготвени и постоянно допълнително квалифициращи се психолози, които да използват утвърдени съвременни практики за преодоляване на стреса, невротичната симптоматика и проблемното поведение на пътя.

Дисертационният труд на Десислава Безинска-Шейнкова предлага модел за изследване и превенция на пътния конфликт, чиято структура има две страни: статична и динамична. Статичната страна представлява определено съчетание на относително стабилни психологически особености на въвличените в конфликта участници, което комплицира до известна степен особеностите на статичната структура на конфликтното общуване. Динамичната страна на структурата на конфликта е съвкупност от взаимосвързани действия, със смяната на които се характеризира неговото развитие и разрешение.

Целта на дисертацията е да се разкрият социално-психологическите свойства на пътните конфликти, както и условията за тяхното възникване и предотвратяване. Изследването е проведено при участниците в пътното движение като субекти със специфична разновидност на общуване и дейност. Проучването включва участници в движението по пътищата: шофьори (професионалисти и любители) и пешеходци от градовете София, Благоевград и Дупница. Средна възраст на изследваните лица - около 30 години. В цялото изследване общият брой на участвалите изследвани лица е 437, от които 129 жени и 308 мъже. Предмет на изследването са структурно-типологичните особености на пътно-транспортните конфликти и социално-психологическите условия за тяхното предотвратяване.

Дисертацията е представена в три глави и общ обем 157 страници. Съдържа увод, заключение, препоръки, приноси, литература и приложения. В емпиричната част са включени 11 таблици и 9 фигури. Библиографията включва 107 заглавия, от които - 88 на кирилица и 19 – на латиница.

Теоретичният модел на изследването е подробно разработен, като всяка една от темите е детайлно представена чрез основните класически и съвременни психологически теории и изследвания. В първа глава са разгледани основните подходи към изследване на пътното движение като специфичен комуникативен процес. Подробно е описана същността на пътния конфликт. Представена е психологическата структура на пътнотранспортния конфликт. Детайлно е илюстрирана психологическата типология на пътнотранспортните конфликти. Изброени са предпоставките за конфликт в пътното движение. Коментирана е същността на агресията на пътя. Дефинирани са понятията – конкуренция и предразположение към конфликти. Специално внимание е обърнато на повишаването на комуникативната компетентност на шофьорите.

Във втората глава на дисертацията, при представяне на изследователския дизайн, са ясно очертани следните задачи на изследването: 1) Да се определят теоретичните и методологични насоки на анализа на пътнотранспортните конфликти и да се разработи социалнопсихологически модел на пътното движение; 2) Да се установят психологичните механизми на пътните конфликти, както и тяхната структура и типология; 3) Да се разкрият социално-психологическите условия за предотвратяване на пътнотранспортните конфликти и да се очертаят пътищата за понижаване на конфликтността при пътното движение.

В съответствие с целта и задачите на изследването са формулирани следните хипотези: 1) Пътният конфликт е динамичен комуникативен акт, представляващ конфронтационно взаимосвързано поведение на

участниците в движението и съдържащ в себе си опасност от физически сблъсък и съответна дезорганизация на тяхното психическо състояние; 2) Съществува зависимост между основния стремеж към надмощие, пътната агресия, комуникативната некомпетентност на водачите на МПС и особеностите на тяхната култура от една страна и съдържателните, структурни и типологични особености на конфликтите от друга страна; 3) Социално-психологическите условия за липса на конфликтност на пътното движение са толерантните взаимоотношения, увереността в собствената личност и комуникативната компетентност на участниците в движението.

За постигане на поставените цели и задачи е събран набор от научни методи и методики, обединени от общ проект на изследването. Изборът им се обуславя от особеностите на предмета и изследваните лица в изследването и от заявените методически позиции. Адекватно на целите на изследването са подбрани допълнителни методики, които гарантират събирането на богати количествени емпирични данни.

Резултатите от изследването дават основание да се твърди, че основен показател за състоянието и качеството на пътното движение представлява равнището на неговата конфликтност, което се определя от количеството, остротата и културата при разрешаването на конфликтните ситуации. Системата провокираща възникването на конфликти включва: относително стабилни фактори, свързани с личностните особености на участниците в пътното движение и тяхната психика; както и ситуативни фактори, породени от психическото състояние на хората по време на движение и особеностите на пътната обстановка и конкретните действия, към които съзнателно или не, прибъгват участниците в конфликта.

Социално-психологическата типология на пътните конфликти изразява тяхното многообразие, което се определя от специфичното съчетание на различните конфликтни фактори, породени от взаимодействието на участващите страни. В основата на типологията лежи

структурата на конфликтната група, включваща в себе си степента на агресивност на отделните страни, тяхната конкурентност и комуникативна некомпетентност.

Основните положения на социално-психологичния модел на пътното движение се свеждат до следното: Пътното движение като специфична разновидност на дейността и общуването на хората, представлява само по себе си система на динамични комуникации, форми на съществуване на общество от потребители на пътя, които се характеризират със своята култура и психологически особености.

Социално-психологичното обучение на шофьорите трябва да изхожда от това, че комуникативната компетентност на шофьора е специфична съвкупност на социално-психологическите знания, умения и мотиви, насочващи го към безконфликтно и продуктивно взаимодействие с другите участници в пътното движение, изключващи стълкновения, груби емоционални думи, които пораждаат стрес и понижават надеждността на водача.

В заключение, предлагам представеният дисертационен труд да бъде приет от научното жури към ЮЗУ „Неофит Рилски“, като гласувам с „Да“ за присъждане на научната и образователна степен „доктор“ на Десислава Безинска-Шеинкова по „Психология на труда и професионална психодиагностика“ .

Дата: 22.04.2018
Благоевград

Автор на становището:.....
/проф. д.пс.н. Л. Кръстев/